

Umět a znát, abychom si v životě věděli rady

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM
PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Učební osnovy 2. stupně

Výchova k občanství

Verze platná od 1. 9. 2023

Charakteristika předmětu

Cíl vzdělávacího oboru výchova k občanství chápeme v nejobecnější rovině jako získání a rozvoj takových vědomostí a dovedností, které žákům umožní být dobrými občany obce, města, státu. Tento obecný cíl je naplňován v konkrétních rovinách charakterizovaných v očekávaných výstupech a učivu viz níže v části Přehled očekávaných výstupů a učiva.

Hodiny výchovy k občanství jsou připravovány v souladu s vizí školy a pilíři ŠVP v duchu činnostního učení, kooperativní výuky, výchovy k respektu, toleranci a výchovy k demokratické diskusi.

Výchovu k občanství vyučujeme v 6., 7. v 9. ročníku. Hodinová dotace je 2-1-1 vyučovací hodiny týdně. Témata, resp. učivo zařazujeme do výuky takto:

6. ročník: Státní symboly, vláda v ČR, typy a formy států, volby, efektivní komunikace, finanční gramotnost

7. ročník: Psychologie osobnosti, reklama a propaganda, multikulturní společnost

9. ročník: Demokracie, vlastenectví a nacionalismus, korupce, Evropská unie, přestupky a trestné činy, lidská práva

Zároveň se snažíme vždy reagovat na to, co aktuálně „hýbe společností“. Věříme, že výchova k občanství by měla vytvářet prostor pro sdílení postojů žáků k aktuálním děním, pro kladení otázek, pro diskusi.

Mnoho očekávaných výstupů formulovaných pro výchovu k občanství v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání naplňujeme průběžně jak v jiných předmětech (typicky v dějepisu, v předmětu Člověk a svět práce, resp. v programech věnovaných finanční gramotnosti), tak při projektovém, resp. tematickém vyučování (typicky v projektech „Rozhodni se“, které se věnují prevenci sociálně patologických jevů), případně ve výukových seminářích programu STOD (viz dokument ŠVP – Základní informace). Tyto skutečnosti jsou zapsány v tabulce očekávaných výstupů (viz níže).

V hodinách výchovy k občanství se často uplatňují průřezová témata, například:

Osobnostní a sociální výchova: v tématech psychologie osobnosti, efektivní komunikace atd.

Výchova demokratického občana: v tématech demokracie, vlastenectví a nacionalismus, volby atd.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: v tématech Evropská unie, globální výchova atd.

Přehled očekávaných výstupů a učiva

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY RVP ZV (Žák...)	ŠKOLNÍ VÝSTUPY (Žák...)	UČIVO
VO-9-1-01 objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání	na základě vlastní zkušenosti poukáže na způsob a význam využívání symbolů našeho státu	Státní symboly
VO-9-1-02 rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu	popíše podobnosti a rozdíly mezi pojmy vlastenectví, nacionalismus uvede příklady projevů vlastenectví, nacionalismu posoudí nebezpečnost nacionalismu popíše, za jakých okolností a podmínek může nacionalisticky motivované chování vést ke spáchání trestného činu	Vlastenectví a nacionalismus
VO-9-1-03 kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí	posuzuje důvěryhodnost mediálních informací definuje reklamu, resp. propagandu, uvede příklady použití obojího a posoudí důsledky pro veřejné mínění a chování lidí	Reklama a propaganda
VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	v simulovaných situacích trénuje různé způsoby komunikace a řešení problémů,	Efektivní komunikace Pozn.: Tento očekávaný výstup naplňujeme také intenzivně při

	vyhodnocuje jejich dopad na vlastní prožívání i prožívání druhých uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích	tematickém vyučování projektu „Rozhodni se“, který probíhá v každém ročníku 2. stupně a zaměřuje se na prevenci sociálně patologických jevů.
VO-9-1-05 objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám	uvede příklady kulturních rozdílů české společnosti a menšin, které v ČR žijí na konkrétních příkladech poukáže na kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí ve světě objasní potřebu tolerance ve společnosti	Multikulturní společnost
VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti	definuje intoleranci, rasismus, xenofobii, extremismus a ilustruje jejich projevy na konkrétních příkladech lidského chování uvede příklady účinných strategií aktivního boje proti projevům lidské nesnášenlivosti	
VO-9-2-01 objasní, jak může realističtější poznání a hodnocení vlastní osobnosti a potenciálu pozitivně ovlivnit jeho rozhodování, vztahy s druhými lidmi i kvalitu života	na základě poznatků o poznávacích procesech popíše, jakým způsobem přijímá a zpracovává informace ze svého okolí poukáže na individualitu psychických procesů, a tedy i vliv výsledků procesů	Psychologie osobnosti

	na rozhodování a chování jedince, vztahy s druhými lidmi prostřednictvím rozmanitých psychologických testů rozpozná silné stránky vlastní osobnosti a navrhne možnost využití těchto poznatků pro vlastní učení i praktický život	
VO-9-2-02 posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů, objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek	s pomocí testů osobnosti posoudí vliv vrozených a získaných vlastností na svou vlastní osobnost, a tedy i dosahování cílů na příkladech porovná vliv temperamentu a charakteru na chování člověka objasní význam vůle při dosahování cílů a překonávání překážek	
VO-9-2-04 popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru	popíše, jak lze usměrňovat a kultivovat charakterové a volní vlastnosti, rozvíjet osobní přednosti, překonávat osobní nedostatky a pěstovat zdravou sebedůvěru	
VO-9-2-03 kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání	kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání	pozn.: Probíhá průběžně během individuálních i skupinových aktivit, při tematickém vyučování projektu

		„Rozhodni se“, který probíhá v každém ročníku 2. stupně a zaměřuje se na prevenci sociálně patologických jevů.
VO-9-3-03 na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení	Popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit. Vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty. Popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu.	Co by měl umět a znát finančně gramotný člověk Česká měna – bankovky a jejich ochranné prvky Platební karty – kreditní a debetní, co na kartě najdeme za údaje a k čemu je potřebujeme Výpis z účtu
VO-9-3-04 vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít	Provádí výpočty jednoduchého úročení. Charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu.	Úrok jako odměna za půjčení peněz u vkladů i úvěrů
VO-9-3-02 sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti,	Sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti. Odliší čistý a hrubý příjem. Odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy. Odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje.	Příjmy domácností Hrubá mzda, čistý mzda – výpočet pomocí finanční kalkulačky, průměrná mzda, medián, minimální mzda Výše mezd dle profesí Základní přehled sociálních dávek včetně důchodů

VO-9-3-05 uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu	Zváží nezbytnost výdajů. Porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci. V příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu. Navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti.	Výdaje domácnosti – jednotlivé položky a jejich podíl na celkových výdajích domácnosti Rozpočet domácnosti – přebytkový, vyrovnaný, deficitní Za kolik peněz se dá důstojně žít – sociologický projekt Minimální důstojná mzda
VO-9-3-06 na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz VO-9-3-07 rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu	Tyto očekávané výstupy naplňujeme v předmětu Člověk a svět práce, který je v osmém ročníku zaměřen na budování finanční gramotnosti.	
VO-9-4-01 rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky	rozlišuje nejčastější typy a formy států a na konkrétních příkladech porovná jejich znaky	Typy a formy států

VO-9-4-02 rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu	pojmenuje složky státní moci v ČR a charakterizuje instituce, které ji přestavují rozlišuje úlohu orgánů a institucí vykonávajících státní moc popíše zákonodárny proces uvede příklady institucí, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu	Vláda v ČR
VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů	objasní výhody i úskalí demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů	Demokracie
VO-9-4-04 vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů	uvede příklady institucí, kdo kterých si jako občané ČR volíme své zástupce vysvětlí princip a průběh voleb, které probíhají v ČR vyvodí vliv voleb na vlastní život	Volby
VO-9-4-05 přiměřeně uplatňuje svá práva včetně práv spotřebitele a respektuje práva a oprávněné zájmy druhých lidí, posoudí význam ochrany lidských práv a svobod	posoudí přiměřenost v prosazování svých práv posoudí význam ochrany lidských práv a svobod	Lidská práva Pozn.: Práva spotřebitele jsou jedním z témat finanční gramotnosti, viz očekávané výstupy předmětu Člověk a svět práce v 8. ročníku. Část žáků se této oblasti také věnuje v rámci volitelného předmětu Ekonomické a

		právní minimum, který nabízíme v 9. ročníku.
VO-9-4-06 objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství	Pozn.: Tyto očekávané výstupy naplňujeme v předmětu Člověk a svět práce, který je v osmém ročníku zaměřen na budování finanční gramotnosti. Část žáků se této oblasti také věnuje v rámci volitelného předmětu Ekonomické a právní minimum, který nabízíme v 9. ročníku.	
VO-9-4-07 uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava, koupě, oprava či pronájem věci		
VO-9-4-08 dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování	vysvětlí, jaká právní ustanovení musí dodržovat jako nezletilý a uvede, co hrozí, když tak nečiní	Přestupky a trestné činy Pozn.: Část žáků se této oblasti také věnuje v rámci volitelného předmětu Ekonomické a právní minimum, který nabízíme v 9. ročníku.
VO-9-4-09 rozlišuje a porovnává úkoly orgánů právní ochrany občanů, uvede příklady jejich činnosti a spolupráce při postihování trestných činů	popíše, co se v ideálním případě děje v případě, kdy je spáchán trestný čin rozlišuje úkoly a pravomoci policie, státního zastupitelství, soudů objasní instituci odvolání	
VO-9-4-10 rozpozná protiprávní jednání, rozliší přestupek a trestný čin, uvede jejich příklady	definuje trestný čin, resp. přestupek uvede příklady přestupků a trestných činů	
VO-9-4-11 diskutuje o příčinách a důsledcích korupčního jednání	vysvětlí, co je korupce, diskutuje o možných příčinách a důsledcích	Korupce

VO-9-5-01 popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování	popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování	Evropská unie
VO-9-5-02 uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky	Tyto očekávané výstupy naplňujeme zejména v programu pětidenního výukového semináře STOD 8.2, jehož tématem je právě environmentální výchova a výchova k myšlení v globálních souvislostech.	
Vo-9-5-03 objasní souvislosti globálních a lokálních problémů		